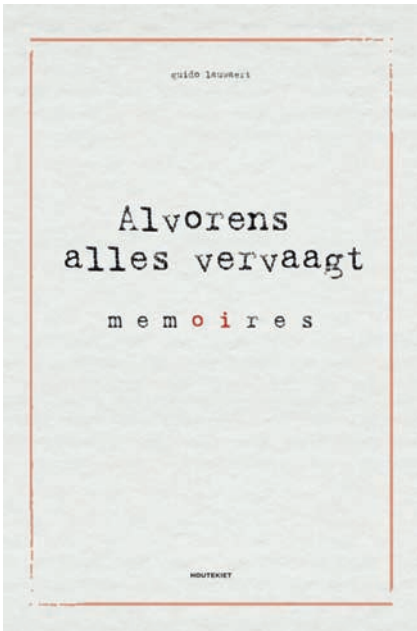

Guido LAUWAERT

ALVORENS ALLES VERVAAGT. MEMOIRES

Guido LAUWAERT, *Alvorens alles vervaagt. Memoires*, Antwerpen: Uitgeverij Houtekiet, 2018, 397 pp., ISBN 978-90-8924-689-9.

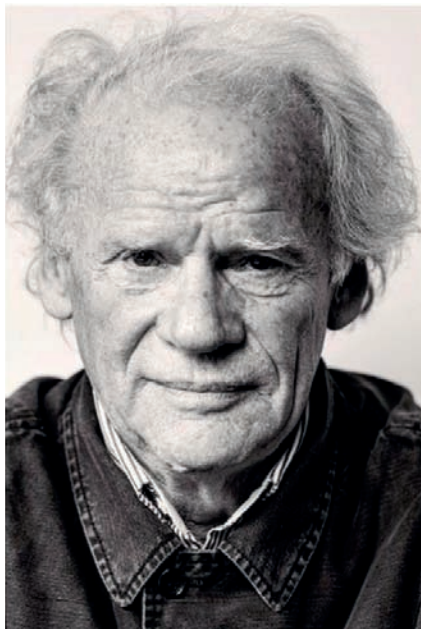
'Al mocht ik dan een bandeloze burger zijn, een ongeleid projectiel was ik hoegenaamd niet.' (p. 216)

Een schelmenroman?

Al uiterst vroeg in het boek wordt de lezer gewaarschuwd: 'Eigenlijk is het idioot, je memoires schrijven.' (p. 9). In de daaropvolgende zinnen wordt diezelfde lezer meteen getroffen door de eerlijkheid van de auteur: hij wil zichzelf helemaal niet bewieroken, het is hem om de poen te doen, want Guido Lauwaert is een heer van stand en naar die stand moet geleefd worden. Het stopt daar niet want hij maakt in een soepele beweging meteen ook duidelijk: 'ik ben geen schrijver, geen literator in de zuivere zin van het woord en ik wil het ook niet zijn' (p. 9). Wat is er dan zo merkwaardig aan dit boek? Dat de rest ervan precies het tegendeel uitdrukt: hier is een schrijver (en ik bedoel een schrijver!) aan het woord die zichtbaar genot en plezier heeft beleefd aan zijn 'avonturen' en daar maar al te graag over wil rapporteren om anderen te laten delen in dat genot. Zonder enig voorbehoud kan ik, wat deze lezer betreft, stellen: *mission accomplie!* Los van alle andere overwegingen waar ik zo meteen iets dieper op zal ingaan, is het boek geestig en amusant om lezen, vlot geschreven, venijnig bij momenten, ja zelfs een *souçon* van kwaadaardigheid die zich even toont. Kortom, het etiket 'schelmenroman' dringt zich op (en de auteur geeft grootmoedig toe dat hij een driftkop is!). Waaraan ik wel moet toevoegen dat men beter niet meteen denkt aan een Tjil Uilenspiegel maar eerder aan (een eigenzinnige versie van) Elsschots Boorman. Ik kom er nog even op terug want de combinatie Elsschot-Lauwaert is een belangrijk element in deze memoires.

Een kroniek?

Evenwel zou het jammer en ten onrechte zijn om het boek hieraan gelijk te stellen. Want Lauwaert heeft de idee van memoires ernstig genomen. Niet alleen krijgen we een verslag van zijn leven van nul tot veertig of, in iets

Guido Lauwaert. Foto: Michiel Hendryckx

meer globaliserende kalendermatige dus vrij relatieve termen uitgedrukt, van 1945 tot en met 1985, maar ook van de omgeving, klein en groot, waarin dat leven zich ontplooidde. We krijgen, om de klassieke term te gebruiken, een tijdsbeeld gepresenteerd dat bijzonder waardevol is. Daardoor is het, naast een schelmenroman, ook een kroniek van een tijdsgewricht dat een diepe impact heeft gehad op wie erin rondgelopen heeft, zeker in termen van ontvoogding, rebellie en bevrijding. Als kroniek is het boek dan ook chronologisch opgebouwd in vijf delen, respectievelijk 'Voor-geschiedenis', 'Mechelse jaren', 'Antwerpse jaren', 'Brusselse jaren' en 'Zwerversjaren'. Dat laatste deel speelt zich grotendeels af in het Gentse waar de auteur nog steeds verblijft. Dat lijkt op een 'aankomen' maar in wezen zijn zulke termen op een onrustige ziel als Guido Lauwaert niet van toepassing. Hoogstens kunnen plaatsjes haltes zijn, tijdelijke rusthavens om even op adem te komen. Niet per se op weg naar iets, want dat brengt al te veel sleur en planning met zich mee, maar ook

niet in het rond draaiend want terugkeren kent een zwerver niet. In zoverre terugkeren trouwens mogelijk is. Dat is wat de verzen van T. S. Eliot uit *The Four Quartets* mij hebben geleerd: *'We shall not cease from exploration / And the end of all our exploring / Will be to arrive where we started / And know the place for the first time.'* (Dat ik mij veroorloof om in deze bespreking een fragment uit een gedicht op te nemen, is een bescheiden hommage aan Lauwaert die zelf in zijn memoires een aantal gedichten heeft verwerkt, gaande van Pablo Neruda tot Hugues C. Pernath).

Een historisch document?

Als dit boek niet enkel een schelmenroman en niet enkel een kroniek is, wat is het dan wel? Uiteraard de som van de twee – en in dit geval is het zeker zo dat het geheel meer is dan de som van de delen. Maar laat ons even proberen een grens op te zoeken: kan dit boek in aanmerking komen als een wetenschappelijk historisch werk? Daarop is mijn antwoord negatief, maar dat was ook nooit Guido Lauwaerts bedoeling. Kan het daarentegen in aanmerking komen als bron voor historisch werk? Daarop moet het antwoord volmondig ja zijn. Laat ik dit toelichten. Gegeven de huidige standaarden voor historisch onderzoek, met een degelijke bronnencontrole, een voorzichtigheid in het formuleren van hypothesen, het genuanceerd trekken van gekwalificeerde conclusies, moet het duidelijk zijn dat memoires niet als vakgeschiedenis kunnen of mogen beschouwd worden. Nog los van het feit dat degelijk, academisch, ... niet altijd samengaat met spannend, geestig, venijnig, ... is het natuurlijk zo dat memoires dat wetenschappelijk statuut niet (noodzakelijk) begeren. Daarom lijkt het mij ook uitermate relevant om een onderscheid te maken tussen memoires die op X betrekking hebben maar geschreven zijn door Y en memoires waarbij X en Y samenvallen, zoals hier het geval is. Zo bekeken worden

memoires ooggetuigenverslagen. Zodra men dit beseft, weet men dat de tekst onvermijdelijk geladen en gekleurd zal zijn. *Après tout*, staat een ooggetuige te midden van datgene waarover hij of zij verslag wil uitbrengen. Dat laat geen mens onberoerd en dus dient men als lezer hiermee rekening te houden. Als de ooggetuige dan ook nog eens een briljant *raconteur* is, dan wil men eerst het verhaal horen en zich later misschien zorgen maken over het waarheidsgehalte. In die zin is een boek zoals dit een interessante bron voor historici om, zoals de uitdrukking gaat, feit van fictie te scheiden. Maar dat veronderstelt dat er eerst iets moet zijn om te scheiden. En dat, naar mijn idee, is het belang van dit boek.

Laat bovendien één ding duidelijk zijn: het materiaal dat wordt aangeboden in dit boek, is indrukwekkend. Deze ogen zijn van heel wat getuige geweest! Alleen al de namen die de revue passeren – ik vermeld er slechts een paar: Julien Schoenaerts, Hugo Claus, Remco Campert, Simon Vinkenoog, Ramses Shaffy, maar ook Salvador Dali, Roland Topor, Donovan, Allen Ginsburg en zeker niet te vergeten de Elsschotfamilie – doen, om het cliché toch maar te gebruiken, een mens duizelen. Maar dan mogen we uiteraard Guido Lauwaert, de organisator van de *Nachten van de Poëzie* en zovele andere evenementen niet vergeten, en Guido Lauwaert, de acteur die niet alleen Elsschots *Lijmen* maar ook Célines *Voyage au bout de la nuit* in monoloogvorm op de planken heeft gebracht en ten slotte Guido Lauwaert de schrijver. Kortom, dit is een ooggetuige die moet gehoord worden. Bovendien stel ik met grote vreugde vast dat er nog zijn die hun stem laten horen en daardoor het bronnenmateriaal vergroten. Voor het culturele leven dat Gent als basis kent zijn er recent twee mooie en interessante documenten bijgekomen. Aan de ene kant het boek samengesteld door Paya Germonprez, *Skopiumschuivers. De dolle jaren van Studio*

Skoop 1970-1982 en het woelige culturele leven in Gent (Gent: Snoeck, 2017), waarin uiteraard de film centraal staat maar tegelijkertijd ook veel meer. (Zie de bespreking in dit nummer). Bemerkt trouwens dat de periode volledig binnen de eerste veertig levensjaren van Lauwaert valt. Aan de andere kant het boek van componist-musicus-filosoof-organisator Godfried-Willem Raes, *Logos@50* (Oostkamp: Stichting Kunstboek, 2018), waar de hedendaagse muziekscène vooropstaat, met nadruk op de experimentele en avant-garde muziek.

‘Sous les pavés, la plage’

Legt men dit alles bij elkaar dan kan men maar één vaststelling doen: wat is er hier lokaal allemaal niet gebeurd in die eerste veertig jaren van Guido Lauwaert? Van de ronduit verstikkende jaren vijftig en zestig, waar bekrompenheid en hypocrisie als cardinale deugden werden geprezen, waar een oorlogsverleden de achtergrond volledig inkleurde met weinig vrolijke tinten, van een koloniaal verleden dat ons nog steeds achtervolgt – ik onderbreek even deze hoogdravende zin voor een kort citaat: ‘... zoals de beeldjes van zwarten met een spaarpot op de schoot wier hoofd aan het knikken slaat nadat je een geldstuk in de gleuf hebt gedropt.’ (p. 242). Wie herinnert zich dit nog? – naar een (vorm van) bevrijding, lichamelijk, seksueel en cultureel, die een ontvoogding met zich meebracht, een vrolijk genieten van het leven, waar men baas in eigen buik was en het hoofd vrij. Tegelijkertijd beseft ik maar al te goed dat het plaatje niet per se zo rooskleurig is, getuige de brede, quasi mondiale cultureel-maatschappelijke schets van Geert Buelens in zijn magistrale *De jaren zestig. Een cultuurgeschiedenis* (Amsterdam: Ambo/Anthos, 2018). Rassenscheiding in de USA, apartheid in Zuid-Afrika, de Vietnamoorlog, het liquideren van wie niet paste (J. F. Kennedy, Martin Luther King ...) om welke

reden ook, fraai oogt het allemaal niet. Er dient nog veel verteld te worden, zoveel is duidelijk. En er wordt al heel wat verteld. De drie werken die ik hierboven heb vermeld kunnen gemakkelijk aangevuld worden. Maar ik had een reden om specifiek deze werken te vermelden en dat heeft te maken met mijn eigen levensgeschiedenis.

Een hoogst persoonlijke betrokkenheid

Wat volgt heb ik bewust voor het einde van deze bespreking bewaard omdat het een persoonlijk element betreft en ik zeker niet wou dat de lezer zou denken dat mijn enthousiasme over dit boek enkel en alleen daarmee te maken heeft. Alsof ik zou beweren dat deze memoires enkel en alleen voor Guido's generatie interessant zouden zijn. Zeer integendeel! Maar uiteraard moet ik wel bekennen dat dit gegeven het leesgenot nog groter heeft gemaakt, dat moge duidelijk zijn. Elementaire wiskunde leert mij dat, zolang 1953 min 1945 gelijk blijft aan 8, dat precieze aantal jaren ons van elkaar scheidt. Veel is dat niet en dat betekent onder andere dat ik, als regelmatig bezoeker van die curieuze plek die in de memoires een prominente plek heeft gekregen, meer bepaald in het laatste gedeelte dat zich hoofdzakelijk in Gent afspeelt. Ja, ik heb het over 'de' Hotsy Totsy en ik heb daar vaak Guido gezien. Niet dat we veel contact hadden, ik was een jonge student wiskunde, later filosofie, die schoorvoetend het nachtleven in Gent begon te ontdekken. Maar het betekent ook dat we beiden (onwetend van elkaar!) op de *Expo '58* hebben rondgelopen, zij het in mijn geval met een pak minder herinneringen – ook al is het verschil tussen 13 en 5 nog steeds diezelfde 8, in ervaring mag die 8 op haar zij gaan liggen (∞) –, wat niet belet dat de beschrijving van het Philipspaviljoen (op pagina 77) mij terug in de tijd heeft gekatapulteerd. (Le Corbusier, Iannis Xenakis en Edgar Varèse vormen het

trio, verantwoordelijk voor het gebouw en wat er te horen en te zien viel. Dat doet een mens dromen). Verder betekent het ook nog dat de kans vrij groot is dat we in 1968 samen (nog steeds onwetend van elkaar!) in de Majestic-bioscoop in de Veldstraat hebben gekeken naar het meesterwerk van Stanley Kubrick, namelijk *Space Odyssey 2001*, door Guido mooi omschreven als 'een ruimtereis naar het verleden'. Ten slotte betekent het ook dat wij beiden (en nu wetend van elkaar) te maken hebben gehad met dat curieuze studentenblad *Schamper*, 'het eerste blad waar ik ooit artikels voor schreef' (p. 287). Zelf was ik er van bij het begin bij betrokken, getuige het feit dat in het allereerste nummer van 1975 (te raadplegen op de website van *Schamper* waarvan het archief een pareltje is: <http://steentijd.schamper.be/files/pdf/1.pdf>). Bemerkt de nog steeds vrolijke ironie van het blad door het archief te bestempelen als 'steentijd') ik een artikeltje had, getiteld *Omtrent Dada*. Geen verdere commentaar.

Slotgedachte

Zoals gezegd, is het lezen van deze memoires daardoor een heel speciale ervaring en beleving geworden. Maar voor wie het levenslicht heeft gezien na deze woelige periode is het lezen een kennismaking met een brok geschiedenis, bijzonder eigenzinnig ingekleurd, over een periode waarvoor de beruchte slogan '*L'imagination au pouvoir*' geen loze kreet was maar een opdracht om er in de praktijk iets van te maken. Of, zoals het door een gekend filosoof zo mooi is uitgedrukt: 'De filosofen hebben de *wereld* tot dusver slechts geïnterpreteerd; nu komt het erop aan haar *te veranderen*'. De auteur is uiteraard Karl Marx en men zegt mij dat hij weer actueel aan het worden is. Ik wil het graag geloven.

Jean Paul Van Bendegem, filosoof